

Wulffen E.: Kriminalpädagogie. Leipzig, 1915. Voigtländer. 8°, IV+99. l. 2.— M.

Zwenger Frz.: Geschichte der realistischen Lehranstalten in Bayern. Berlin, 1914. Weidmann. Lex 8°, XX + 462. l. 12.— M.

A háború irodalmából:

Braun: Krieg und Jugendbewegung. Münster, 1915. Borgmeyer & Co. 8°, —50 M.

Hemprich K.: Die Jugendpflege während des Kriegszustandes. Langensalza, 1915. Beltz. n 8°, 160 l. 2:50 M.

Krebs K.: Krieg und Volksschule. Gotha, 1915. Perthes. 8°. —80 M.

Vogt M.-Koerber K. Moltke J.: Die militärische Jugendziehung. München, 1914. Seyfried & Co. n 8°, 320 l. 1:50 M.

Walter M.: Die militärische Vorbereitung unserer Jugend. Pforzheim, 1915. Delffs. 8°. —80 M. Gy. Á.

SZEMLE.

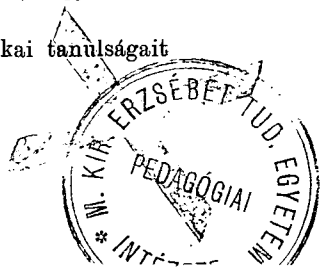
Az 1914/5. iskolai év befejezése és története.

Természetes, hogy az idei évmegnyitó, igazgatói beszédek mindennütt, ahol szokásosak, a háborúval foglalkoztak. És előre látható, hogy ugyanez lesz a tárgya az évet berekesztő ilyen szövegeknek is. Az értesítőben meg ott szokott lenni az iskolai év története s ebben bizonyosan nagy számmal lesznek most háborús adatok. Egyes iskolák már elkezdték gyűjteni harcoló tanítványaikról az adatokat; valamennyi számon tartja a harcoló tanítóit; beszámolnak az iskolaépületének lefoglalása, a személyzet bevonulása miatt történt zavarokról és efélékről. Szükséges azonban, hogy mindez: az iskolai év befejezése és történetének az értesítőben való előadása bizonyos határozott céllal történjék s a szokott eljárástól eltérő módon.

1. A szünidő rendesen eltéríti a tanulók gondolkodását az iskolai tanulás tárgyaitól s ősszel mindig nehéz «felvenni a fonalat». Az idén a helyzet más, a nevelőre nézve kedvezőbb. Évközben lehetetlen volt a tanítónak nem számolnia növendékeinek lelkiállapotával, nem lehetett eltitkolnia a magáét, önként kínálkozott egész tanításunk természetes koncentrációja, mert valamennyiünket a háború kínozott s minden gondolatunk ezzel kapcsolódott. Ebből a most lefolyó tanévből a növendékek mindnyájan ezeket a kapcsolatokat, lelköknék ezeket az erős élményeit viszik tovább. Ezeket a szünidő nem tudja most elhalványítani; félő, hogy nagyon is megerősíti. Erre gondolva, azt várhatjuk, hogy majd a szünidő végén is ugyanezzel, a lényegé-

ben azonos lelkiállapottal lépnek elének tanítványaink. T. i.: akkor is a háború, a nemzet sorsa, a bizonytalan jövő üli meg — az életkorok szerint más-más módon — a lelkeket. Azonban az újabb hatások majd a tanítók irányítása, egyengető törekvése nélkül olvadnak bele a serdülők eddigi élményeibe a nyár folyamán; a nagy közönségnek sok helyen fejtetlen állásfoglalása, könnyelmű vagy kishitű beszéde alakítja majd ítéleteiket és nagyon könnyen megzavarhatja azt az egyensúlyt, amelyben a gyermekek és ifjak lelkét megtartanunk e napokban történeti fontosságú kötelességünk. Ezért tanítványaink és így jövőnk iránt való kötelességünk, hogy efélék ellen lehetőleg felvértezzük őket. Teljesen nem lehet, a hatások elől elzárunk őket nem is lenne okos dolog, de meg kell tennünk mindent, hogy a szünidőnek tőlünk független hatásaira készen legyen a talaj lelkökben. Bizonyosra veszem, hogy ilyen alapvetést mindnyájan folytattunk ebben az egész keserves tanévben; anélkül most hirtelen alig érhetnénk el bármit is. Most arra van szükség, hogy ennek az évnek eseményeiről, az egyénekre nézve levonható tanulságairól, a sorsunkat illető reménysegeinkről összefoglaló módon beszéljünk a tanulók előtt. Ennek lehet sokféle alakja és alkalma. Célszerűnek látnám azt, hogy — az illető iskola fokának megfelelően — állítsuk eléjük az év egész történetét: a szerajevói merénylettől maig mik voltak a nevezetesebb mozzanatok, hogyan hullámozott a harc sikere, miként érintette iskolánkat és a magunk életét, miféle változásokat okozott élelmünkben, hogyan veszélyezteti a háború az itthonlevők egészségét, miket tanultunk mindezzel kapcsolatban és így tovább. Ennek az összefoglalásnak önként kell származnia a tanítók és tanulók évközi, alkalmi beszélgetéseiből. Ahol több tanító van, mindenik a maga osztályában tegye ezt meg; középiskolában, polgáriban, kereskedelmiben stb. az osztályfőnökök. A testületnek előre meg kell a fő szempontokban állapodnia s az egész intézetben ugyanabban az órában kell ennek megtörténnie; nagyobb tanulókkal több órán. S végül az egész ifjúságot (8 osztályú intézetben 4—4 osztályt) egybegyűjtve egy embernek, az igazgatónak a tanulókhöz mért módon az így már végbement összefoglalás alapján fel kell tárnia a történelmi előzményeket, a jövő eshetőségeit s el kell mélyítenie a személyes következtetéseket: pl. a történelmi okságnak, az egyén és a köz kölcsönös hatásának, a nemzetért való felelősségnek a gondolatát. Ilyen tartalmú és célú beszéd legyen az utolsó hang az iskolai évben; ez maradjon a fülökben s adjon irányt a szünidei tapasztalatok önkéntelen beolvadásának és tudatos feldolgozásának. Ezzel elérhetjük, hogy tanítványainkon át a szülőkre is hatunk.

2. Az év történetének nevelési, művelődési, politikai tanulságait

is össze kell gyűjtenünk. Nem tudom, de nagyon remélem, hogy erre célozó útmutatást hivatalosan is kaptak már iskoláink. Anélkül is könnyen megtehetünk azonban mindent, már most is. Csak egy-két gondolatot vetek fel. Az első sorokban említett, inkább külső adatokon kívül az iskolai év történetében szóljon az értesítő pl. minél részletesebben arról: miféle észleleteket tettünk az év folyamán tanítványainkon; hogyan befolyásolta a község állapota, hangulata az iskolai munkát, mily alakuláson ment át az iskola és a család, a tanítók és tanulók viszonya (hihetően mindenütt bensőbbé vált); miként nyilatkozott különböző életkorúaknak az események iránt való belső részvétele; a tanítás anyagát, dolgozatokat, iskolai ünnepeket az iskola életében előfordult rendkívüli eseményeket hogyan használtuk fel a ma szükséges ismeretek nyújtására, érzelmek kifejtésére. Ezek és hasonló, helyenként különböző szempontok feltárhatják: milyen volt az iskola belső élete, mily csírái látszanak a növendékek jövőre szellemi alakulásának, mihez kell tehát fűznünk a szeptemberben újra kezdődő munkát. Egészítse ki ezt a beszámolást annak bemutatása: mit tett az illető testület az iskolán kívül a szülők s általában a lakosság vezetése, gondozása terén; miféle gondolatokat igyekeztek az egyes tanítók elterjeszteni, mi volt erre a közvetlen alkalom. Ehhez fűződhetnek azok az észleletek, amelyeket a lakosságon tettek a tanítók s amelyekből iskolai eljárásuk szükséges irányát állapíthatják meg. Ilyen szellemű dolgozatok az értesítő útján kettős irányban tennének nagy szolgálatot. A tanulók és szülők részére érdekes olvasmány lenne minden ilyesmi s — kivált leckéztetés nélkül, bár tanító célzattal írva — észrevétlenül is hatna rájuk, tehát szolgálná a nevelés ügyét közvetlenül is. Nagy értéke lehetne azonban közvetett uton is, ha ezekből a tanfelügyelők, főigazgatók, szakfelügyelők megállapíthatnák egy-egy község vagy vidék, sőt egy-egy társadalmi osztály lelkiállapotát, ennek érzelmi és gazdasági okait s tudnának megfelelő javaslattal lépni gyors intézkedés céljából a felsőbb hatóságok elé. Ma is, intézkedések céljából, a jövőre is, e korszak története érdekében rendkívül nagynak látom az itt természetesen csak érintett adatgyűjtések vagy feldolgozások értékét; csak komolyan kell hozzáfogni és nem szabad semmit jelentéktelennek tartani! Ha attól félünk, hogy nincs költség reá: hagyjunk el az értesítőkből mindent, ami eddig is felesleges volt, pl. a mindenüvé egyaránt leérkezett rendeleteket, a tanított anyag felsorolását, érdemjegyeket s mindjárt lesz helyünk újabb költség nélkül.

Igazi értéke ennek csak úgy lenne az országra nézve, ha mindenik iskolafaj megcsinálná a maga körülményei szerint. Amelyik nem szokott máskor értesítőt adni, most az is megtehetné; adhatna a

tanfelügyelő a maga kerületének óvodáiról, elemi iskoláiról egy kötetben, de az egyes óvók és tanítók tollából, bevezetést és összefoglalást írva ezekhez. S meg kellene ezt csinálniok a mindenféle szakoktatás intézményeinek is. Gondoljunk csak arra: mily tömérdek anyag gyűlne így egybe a különböző iskolafajok közönségének, egyes városok lakossága különböző köreinek, egyes iskolák munkájának összehasonlító megítélésére! A Statisztikai Hivatal által kétségtelenül gyűjtött adatok beszédesebbek, a Gyermektanulmányi Társaság által a gyermekekhez intézett kérdések eredményei realisabbakká lennének így. És ami önkéntelen vagy szándékos bírálat kerülne elénk, mily nagy hasznát látnók mindannak, ha belőle igazi hiányt ismernénk fel és azt pótolnók, vagy a helyzet téves megítélését és azt kiigazíthatnók! Ezen az úton mindnyájan növelhetnők azok erejét, akiknek a vezetés, az új feladatokhoz mért szervezés a feladatuk; mivel pedig az országos intézkedések nem mennek gyorsan, a magunk körében megtennők, amit magunk erején tehetünk. E cselekvéshez tisztán látás szükséges. Ennek megszerzésére személyes hatásunk biztosítása, iskolánk súlyának gyarapítása, feladataink teljesítése érdekében egyebek között az elmondottakat is meg kell tennünk. Önmagunk előtt tisztázzuk így munkánk területét s az ebből bizonyára bőven nyert tanulságok ugyanilyen tanulmányozásra serkentenek ezutánra is. Ma nem lehet üres, nagyzó szólamnak néznünk, mert mindnyájan érezzük az igazságát: csak az az iskola dolgozik jól, amelyiknek mindenik tanítójában él a munkájáért való történelmi felelősség tudata!

i. s.

A tanterv, a tanító szabadsága és a haladás.

A művelődés ügyére nézve nem lehet veszedelmesebb állapot, mintha elejét vesszük annak, hogy a tanügy terén szabadon megküzdhessenek egymással a különböző didaktikai vélemények. Már pedig nemcsak nálunk, de több országban olyan áramlatot észlelhetünk, amely a tanügy munkásainak épen a maguk mezején való kifejlődését fenyegeti. Nem akarnak nevelni önálló munkaerőket; akadályokat állítanak a tanárok és tanítók elé. Megzabolázzák, béklyóba kötik az elevenebb járású szellemet, nem gondolva meg, hogy ezzel a nevelést szorítják háttérbe, az iskolát csupán a külszínen való munkálkodásra, az ismeretek közlésére szorítják s ebben is határozott út követésére kényszerítik. Ma az emberi műveltség terjesztőinek, tanároknak és tanítóknak, nincs szabad tere a nevelői szellem kibontakozására. Fejlődő lelki világukon a sokféle szabály és intézkedés, a felügyelők sokszor tapintatlan beavatkozása erőszakot követ el s nem